

جمهوری اسلامی ایران
معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی
مرکز آمار ایران

**تعاریف و مفاهیم استاندارد بخش فرهنگ و هنر
(سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری)**

بهمن ماه ۱۳۸۶

۳۲-ST-۰۱-۰۱

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۴	مقدمه.....
۵	تاریخچه.....
۶	بخش‌های موضوعی.....
۷	فرایند استاندارد سازی تعاریف و مفاهیم.....
۸	بخش فرهنگ و هنر.....
۱۰	فهرست واژه‌ها.....
۱۳	واژه‌ها و تعاریف نهایی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری.....
3	
۳۲-ST-۰۱-۰۱	

مقدمه

در بند (و) ماده ۳ قانون تاسیس مرکز آمار ایران، این مرکز مسئولیت تهیه تعاریف و تعیین مفاهیم و معیارها و طبقه‌بندی‌های آماری را برعهده دارد و ماده ۸ همان قانون، وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی وابسته به دولت و شرکت‌های دولتی را موظف کرده است که درانجام آمارگیری‌ها از تعاریف و مفاهیم، روش‌ها و معیارها و طبقه‌بندی‌های مرکز آمار تبعیت نمایند.

مرکز آمار ایران به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان نظام آماری کشور، در راستای اجرای قوانین و پاسخگویی به نیازها همواره در تلاش بوده است که به اقدامات اساسی یکسان‌سازی و استاندارد کردن تعاریف آماری بپردازد. نشریات منتشر شده در این زمینه حاصل فعالیت کارشناسان مرکز آمار ایران و صاحب‌نظران دستگاه‌های اجرایی مربوطه است.

بخش مهمی از اختلاف‌های موجود در نتایج طرح‌ها و گزارش‌های آماری ناشی از یکسان نبودن تعاریف و مفاهیم آماری مورد استفاده در دستگاه‌های تولیدکننده آمار است که این موضوع موجب بروز مشکلات متعددی از قبیل عدم قابلیت مقایسه‌پذیری و جمع‌پذیری آمارها در سطح ملی و بین‌المللی، عدم امکان استفاده از سری‌های زمانی، اتلاف منابع مالی و انسانی و در نهایت کاهش اعتماد عمومی نسبت به آمار منتشره می‌شود.

تاریخچه

علی‌رغم وجود دشواری‌های موجود در راه تهیه و تدوین تعاریف و مفاهیم استاندارد، اقدامات انجام شده در این خصوص از زمان تأسیس مرکز آمار ایران تا به امروز به شرح ذیل می‌باشد:

- سال ۱۳۵۰، طی مکاتبه با ۱۱ وزارتخانه، پیش‌نویس تعاریف و مفاهیم مورد استفاده در آمارگیری‌های کشور تدوین شد. این گزارش حاوی ۵۶ واژه است که به صورت موضوعی منتشر شد و به منظور نظرخواهی به وزارتخانه‌هایی که اعلام همکاری نمودند، ارسال شد.
- سال ۱۳۵۲، مجموعه کوچکی از تعاریف به صورت موضوعی تحت عنوان «پیش‌نویس مقدماتی تعاریف و مفاهیم مورد استفاده در آمارگیری‌های کشور» منتشر شد.
- سال ۱۳۶۲، به منظور برنامه‌ریزی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۶۵ کمیته‌ای مرکب از نمایندگان وزارت کار، وزارت کشور، بانک مرکزی، سازمان برنامه و بودجه وقت و مرکز آمار ایران تشکیل شد که حاصل کار این کمیته گزارشی در خصوص تعاریف اقلام آماری مورد استفاده در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۶۵ است.
- سال ۱۳۶۴، مرکز آمار ایران اقدام به جمع‌آوری تعاریف و مفاهیم موجود سازمان‌های تولیدکننده آمار نمود. در این مرحله ۴۰۵ منبع و نشریه آماری مطالعه شد و تعاریف به صورت الفبایی در چهار نشریه به تدریج تا سال ۱۳۷۱ منتشر شد.
- سال ۱۳۷۳، فعالیت استانداردسازی تعاریف و مفاهیم آماری به شکل گسترده‌تری در دفتر تحقیق و توسعه وقت مرکز آمار ایران در راستای اجرای ماده قانونی مورد اشاره و با استفاده از سوابق قبلی در دو مرحله اجرا شد. در مرحله اول تمامی تعاریف موجود برای اقلام آماری شناخته شده، از دستگاه‌های تولیدکننده آمار جمع‌آوری شد و مورد بررسی قرار گرفت که حاصل آن به صورت نشریه‌ای تحت عنوان «فرهنگ تعاریف و مفاهیم آماری بکار رفته در طرح‌ها و گزارش‌های آماری» به صورت الفبایی در قالب ۱۰ جلد، ۵۴۰۰ صفحه و ۷۹۰۰ واژه و تعاریف، تدوین و در سال ۱۳۷۴ منتشر شد. در مرحله دوم با انتساب واژه‌های آماری جمع‌آوری شده به بخش‌های موضوعی مختلف (که بر اساس ویرایش سوم طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی - ISIC تنظیم شده بود) و تشکیل گروه کاری در هر بخش مرکب از کارشناسان و صاحب‌نظران مرکز آمار ایران و سایر دستگاه‌های اجرایی به بحث و بررسی تعاریف پرداختند که در سال ۱۳۷۹ به انتشار ویرایش اول کتاب «تعاریف و مفاهیم استاندارد برای استفاده در طرح‌ها و گزارش‌های آماری» در ۱۵ بخش انجامید.
- در سال ۱۳۸۲، با ایجاد دفتری مستقل در تشکیلات مرکز، استانداردسازی تعاریف و مفاهیم به این دفتر منتقل شد و فعالیت مذکور به صورت سازمان یافته و با انسجام و گستردگی بیش‌تری ادامه پیدا کرد. دفتر استانداردهای آماری با بررسی روند یکسان‌سازی

تعاریف و موانع و مشکلات موجود "فرایند استانداردسازی تعاریف در چارچوب نظام آماری کشور" را مطابق با بند ۵ وظایف کمیته آمار بخشی و براساس مصوبه شورای عالی آمار، طراحی نمود که در آن به ارکان فرایند استاندارد سازی تعاریف، ترکیب و وظایف اعضاء و گردش فرایند اشاره شده است. در همین راستا بخش‌های موضوعی تعاریف بر اساس تلفیقی از بخش‌های نسخه سوم و پیش‌نویس نسخه چهارم طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی و بخش‌های تعیین شده در سال ۷۴ تنظیم شد و به دنبال آن سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی مرتبط به هر بخش تعیین شدند.

بخش‌های موضوعی تعریف شده به شرح زیر می‌باشد:

- جمعیت و نیروی انسانی
- کشاورزی، شکار، جنگل‌داری و ماهیگیری
- معدن
- صنعت
- آب، فاضلاب و محیط زیست
- برق، گاز و انرژی
- ساختمان و مسکن
- حمل و نقل و انبارداری
- ارتباطات و اطلاعات
- بازرگانی، رستوران و هتلداری
- بهداشت و خدمات اجتماعی
- آموزش
- فرهنگ و هنر
- تربیت بدنی
- خدمات مالی و بیمه
- امور قضایی
- امور نظامی و انتظامی
- حساب‌های ملی
- سایر

براساس بخش‌های تعیین شده با تشکیل گروه استانداردسازی تعاریف و الویت گذاری در تهیه تعاریف استاندارد برای دستگاه‌های اجرایی کشور، کار استانداردسازی و بازنگری تعاریف در دفتر استانداردهای آماری آغاز شده است.

دستگاه‌های اجرایی که تا پایان سال ۱۳۸۵ فعالیت استانداردسازی تعاریف آن‌ها به اتمام رسیده است عبارتند از: سازمان ثبت احوال کشور، وزارت راه و ترابری، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت آموزش و پرورش، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، نیروی انتظامی، وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت بازرگانی، سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، جمعیت هلال احمر، سازمان انتقال خون، سازمان بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی (ره) که تعاریف نهایی آن‌ها از طریق مرکز آمار ایران به تمامی دستگاه‌های اجرایی ابلاغ شده است. نتایج این فعالیت‌ها در ویرایش دوم نشریه «تعاریف و مفاهیم استاندارد برای استفاده در طرح‌ها و گزارش‌های آماری» در دست چاپ می‌باشد و از طریق درگاه ملی آمار نیز قابل دستیابی است. دفتر استانداردهای آماری متعهد شده تا پایان برنامه چهارم توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور استاندارد سازی ۲۰۰۰ واژه را به اتمام رساند.

■ سال ۱۳۸۶، استانداردسازی تعاریف واژه‌های وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، تعاون، صنایع و معادن، امور اقتصادی و دارایی، سازمان تربیت بدنی و بانک مرکزی بر اساس اولویت‌ها و اعلام نیازهای موجود در دستور کار دفتر استانداردهای آماری قرار گرفته است.

فرایند استانداردسازی تعاریف و مفاهیم

- دریافت و بررسی واژه‌ها (اعم از واژه‌های مصوب شورای عالی آمار یا واژه‌های اعلام شده از طرف دستگاه‌های اجرایی مربوطه) در جلسات کارشناسی و تکمیل فرم ۱ (فرم بررسی واژه‌ها) و فرم ۲ (نتایج بررسی)
- آماده‌سازی اطلاعات مربوط به واژه‌ها (از قبیل شماره قلم ثبتی، واژه‌های مترادف، مرتبط، تعاریف و منابع موجود در زمینه واژه، نظرات ارسال شده و تعریف نهایی) و تکمیل فرم «شناسنامه واژه»
- دعوت از نمایندگان دفاتر مرتبط مرکز آمار، صاحب‌نظران و نمایندگان سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی مرتبط، به منظور ارائه تعریف جامع و مانع از واژه در جلسات کارشناسی
- اخذ تأییدیه از شرکت‌کنندگان در جلسه و مدیران مستقیم آن‌ها

- ابلاغ تعاریف نهایی توسط مرکز آمار ایران به کمیته آمار بخشی سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی برای استفاده در طرح‌ها و گزارش‌های آماری و منابع ثبتی
- اطلاع‌رسانی در پایگاه اطلاع‌رسانی مرکز^۱ و چاپ کتاب تعاریف و مفاهیم استاندارد تاکنون ۱۸۰۶ واژه به همراه تعریف نهایی، شناسنامه تعریف و تأییدیه آن‌ها در درگاه ملی آمار ایران، بخش محصولات قرار گرفته است.

بخش فرهنگ و هنر

عمده‌ترین نهادها و دستگاه‌های اجرایی مرتبط با بخش فرهنگ و هنر به شرح ذیل می‌باشد:

۱. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (معاونت امور فرهنگی، معاونت امور مطبوعاتی و تبلیغاتی، معاونت امور هنری، معاونت امور سینمایی و سمعی و بصری، معاونت طرح و برنامه‌ریزی)
۲. دبیرخانه هیأت‌امنا و کتابخانه‌ها
۳. سازمان تبلیغات اسلامی
۴. سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
۵. سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
۶. سازمان اوقاف و امور خیریه
۷. سازمان حج و زیارت
۸. سازمان ملی جوانان
۹. سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران
۱۰. فرهنگستان زبان و ادب فارسی، علوم ایرانی و هنر
۱۱. سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
۱۲. سازمان شهرداری‌های کشور
۱۳. ستاد عالی نظارت بر کانون‌های فرهنگی و هنری مساجد
۱۴. مرکز آمار ایران

کمیته آمار بخشی فرهنگ و هنر با عضویت نمایندگانی از معاونت‌ها و سازمان‌های تابعه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و پس از ابلاغ تصویب‌نامه شماره ۴۹۸۷۰ الف ۲۲۵۷ مورخ ۷۹/۲/۳ هیات محترم وزیران مبنی بر اجرای ساماندهی آمارهای ثبتی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل شده است. این کمیته با برگزاری جلسات متعدد کارشناسی، ویرایش اول کتاب «تعاریف و مفاهیم واژه‌ها و اقلام آماری حوزه فرهنگ و هنر» را در سال ۱۳۸۱ و ویرایش دوم

۱- <http://tar.sci.org.ir/taarif/aboutus.php>

آن را پس از بازنگری همراه با اقلام آماری مصوب شورای عالی آمار با همکاری مرکز آمار ایران در سال ۱۳۸۴ منتشر کرده است.

در حال حاضر استانداردسازی تعاریف و مفاهیم واژه‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مبتنی بر کتاب مذکور و مستندات گذشته انجام می‌پذیرد .

استانداردسازی واژه‌های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در سال ۱۳۸۴ به انجام رسید که حاصل این فعالیت مجموعه حاضر است که مشتمل بر ۵۷ واژه و تعریف می‌باشد.

علی‌رغم تلاش‌های تهیه‌کنندگان، این گزارش مصون از خطا و اشتباه نمی‌باشد. مرکز آمار ایران ضمن تشکر از تمامی دستگاه‌های تولیدکننده آمار که در اجرای این فرایند مشارکت نموده‌اند، انتظار دارد با انتقادات سازنده و بیان نظرات اصلاحی، این مرکز را در اجرای مرحله بعد یعنی بازنگری و تکمیل این مجموعه، یاری دهند.

مرکز آمار ایران

فهرست واژه‌ها

صفحه	عنوان
۱۳.....	اثر تاریخی - فرهنگی
۱۳.....	اثر تاریخی - فرهنگی ثبت شده
۱۳.....	اثر تاریخی - فرهنگی شناسایی شده
۱۳.....	اثر تاریخی - فرهنگی غیر مادی
۱۳.....	اثر تاریخی - فرهنگی غیر منقول
۱۳.....	اثر تاریخی - فرهنگی مادی
۱۴.....	اثر تاریخی - فرهنگی مستندسازی شده
۱۴.....	اثر تاریخی - فرهنگی منقول
۱۴.....	اثر ملی
۱۴.....	احیاء بنای تاریخی - فرهنگی
۱۴.....	اقامتگاه عمومی گردشگری
۱۴.....	بازپیرایی بنای تاریخی - فرهنگی
۱۴.....	بازسازی بنای تاریخی - فرهنگی
۱۵.....	بافت تاریخی - فرهنگی
۱۵.....	بنای تاریخی - فرهنگی
۱۵.....	تابعیت گردشگر
۱۵.....	تپه تاریخی - فرهنگی
۱۵.....	حریم اثر تاریخی - فرهنگی
۱۵.....	حفاظت از اثر تاریخی - فرهنگی
۱۶.....	درآمد ارزی گردشگری

صفحه	عنوان
۱۶.....	دفتر اطلاع‌رسانی گردشگری.....
۱۶.....	دفتر خدمات مسافرتی.....
۱۶.....	دوره‌های تاریخی.....
۱۶.....	صیانت از اثر تاریخی - فرهنگی.....
۱۶.....	ظرفیت اسمی اقامتگاه عمومی گردشگری.....
۱۶.....	ظرفیت اقامتگاه.....
۱۷.....	عملیات کاوش باستان شناسی.....
۱۷.....	فهرست آثار ملی.....
۱۷.....	کتیبه تاریخی - فرهنگی.....
۱۷.....	گردشگر.....
۱۷.....	گردشگر بین‌المللی.....
۱۷.....	گردشگر داخلی.....
۱۷.....	گشت گردشگری.....
۱۸.....	گشت گردشگری خارجی.....
۱۸.....	گشت گردشگری خروجی.....
۱۸.....	گشت گردشگری داخلی.....
۱۸.....	گشت گردشگری ورودی.....
۱۸.....	متوسط مدت اقامت.....
۱۸.....	مجتمع عبادی رفاهی.....
۱۸.....	مجموع نفر شب اقامت.....
۱۸.....	مجموعه تاریخی - فرهنگی.....
۱۹.....	محصولات گردشگری.....
۱۹.....	محوطه تاریخی - طبیعی.....
۱۹.....	محوطه تاریخی - فرهنگی.....
۱۹.....	مخزن آثار تاریخی - فرهنگی.....
۱۹.....	مدت اقامت گردشگر.....
۱۹.....	مرمت اثر تاریخی - فرهنگی.....
۲۰.....	مهمان‌پذیر.....
۲۰.....	موزه.....

صفحه	عنوان
۲۰	نرخ اشغال اتاق.....
۲۰	نرخ اشغال تخت.....
۲۱	نمایشگاه.....
۲۱	نمایشگاه گردشگری.....
۲۱	نوسازی بنای تاریخی - فرهنگی.....
۲۱	هتل.....
۲۱	هتل آپارتمان.....
۲۲	واحد میان راهی.....

واژه‌ها و تعاریف نهایی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری

اثر تاریخی - فرهنگی

اثر مادی (منقول و غیر منقول) و غیر مادی که به نحوی بر هویت تاریخی - فرهنگی جوامع، اقوام، دوره‌های تاریخی و مضامین متعلق به یک قلمرو تاریخی - فرهنگی دلالت کند.

اثر تاریخی - فرهنگی ثبت شده

هر اثر تاریخی - فرهنگی که ارزش‌های تاریخی - فرهنگی آن از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری احراز شود و به عنوان یک اثر ملی از سوی سازمان مذکور ثبت و قوانین ناظر بر حمایت از آثار تاریخی - فرهنگی با رعایت تشریفات قانونی شامل آن شود.

اثر تاریخی - فرهنگی شناسایی شده

هر اثر تاریخی - فرهنگی که با مطالعه کتابخانه‌ای یا پیمایش میدانی موجودیت آن احراز و در فهرست آثار شناسایی شده سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری درج شده باشد.

اثر تاریخی - فرهنگی غیر مادی

اثر تاریخی - فرهنگی که از علم مردم شناسی سرچشمه گرفته و متشکل از باورهای مردمی، آئین‌ها، نمایش‌های سنتی، زبان و گویش، موسیقی اقوام و هنرهای سنتی غیر تجسمی باشد.

اثر تاریخی - فرهنگی غیر منقول

اثر تاریخی - فرهنگی که در یک مکان مشخص مستقر بوده و انتقال آن موجب خرابی اثر شده و بر هویت تاریخی - فرهنگی آن خدشه وارد می‌کند.

اثر تاریخی - فرهنگی مادی

اثر تاریخی - فرهنگی منقول یا غیر منقولی که ملموس باشد. مانند اشیاء موزه‌ای، بناها، مجموعه‌ها، بافت‌ها، تپه‌ها و محوطه‌های تاریخی-فرهنگی.

اثر تاریخی - فرهنگی مستندسازی شده

هر اثر تاریخی - فرهنگی که ویژگی‌های خاص تاریخی - فرهنگی و هنری آن با توجه به استانداردهای علمی مربوطه ثبت و ضبط شده باشد.

اثر تاریخی - فرهنگی منقول

اثر تاریخی - فرهنگی که نقل و انتقال آن موجب خرابی اثر یا محل استقرارش نشود.

اثر ملی

عبارت است از اثر تاریخی - فرهنگی و طبیعی که ویژگی‌ها و ارزش‌های نهفته در آن تأثیر ملی داشته باشد و به لحاظ تاریخی - فرهنگی و طبیعی به کل ملت ایران تعلق دارد و به لحاظ ارزش‌های آن، در فهرست آثار ملی کشور به ثبت می‌رسد.

احیاء بنای تاریخی - فرهنگی

سازگار کردن یک بنای قدیمی با وضعیت و احتیاجات روز یا تأمین کاربری‌های جدید مطابق زمان است که در یک بنای تاریخی ابتدا با مشخص کردن اهداف عملکردی و نهایتاً انجام اقدامات کالبدی صورت می‌پذیرد.

اقامتگاه عمومی گردشگری

مکان یا قسمتی از مکان مشخص در قالب هتل، مهمان‌پذیر یا هتل آپارتمان است که عموم مسافران و مهمانان با پرداخت بهای خدمات ارائه شده از آن استفاده می‌کنند. این مراکز باید خدمات مورد نیاز را در یک اتاق یا واحدی مشابه آن به مسافران جهت اقامت ارائه دهند که ظرفیت آن باید حداقل به اندازه نیازهای انسانی یک خانوار باشد.

بازپیرایی بنای تاریخی - فرهنگی

عبارتست از برداشتن تمام الحاقات بی‌ارزش اضافه شده به یک اثر تاریخی - فرهنگی برای نمایش دادن جلوه اصلی آن بنا (مانند کابل برق برای روشنایی)

بازسازی بنای تاریخی - فرهنگی

دوباره ساختن قسمت‌های تخریب شده بنا و بازگرداندن کالبد بنای تاریخی تخریب شده به وضعیتی نزدیک به وضع اولیه براساس مدارک و مستندات می‌باشد.

بافت تاریخی - فرهنگی

محدوده‌ای از شهرها و روستاها که در آن زندگی جریان دارد و کالبد آن پاسخگوی زندگی شهری و روستایی است و عناصر آن (مجموعه‌ها، فضاها و معابر) اتصال و انسجام لازم را دارند، به نحوی که مجموعه آن‌ها هویتی متمایز از سایر بخش‌های شهر و روستا داشته و نشانگر شیوه شهرسازی و حیات اجتماعی و فرهنگی در مقطع یا مقاطع خاصی از تاریخ است.

بنای تاریخی - فرهنگی

اثر معماری که از لحاظ باستان‌شناسی، تاریخی، فرهنگی، هنری و تاریخ معماری و شهرسازی دارای اهمیت ویژه باشد.

تابعیت گردشگر

تابعیت گردشگر، از روی گذرنامه وی مشخص می‌شود حتی اگر گردشگر به طور معمول مقیم کشور دیگری باشد.

تپه تاریخی - فرهنگی

تپه‌هایی هستند که بقایای دوره یا دوره‌های تاریخی گذشته در آن مدفون می‌باشند مانند تپه زیویه

حریم اثر تاریخی - فرهنگی

فضای پیرامون اثر که برای حفاظت از عرصه و اعیان آن، ارزش‌های تاریخی - فرهنگی، مناظر و مرایا و ایجاد ارتباط فرهنگی اثر با محیط پیرامون در درجات مختلف و با ضوابط مشخص در هر درجه، از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری، تعیین و اعلام می‌شود و مشمول قوانین ناظر به حفاظت از آثار تاریخی - فرهنگی می‌گردد.

حفاظت از اثر تاریخی - فرهنگی

تمامی اقداماتی که منجر به توقف تخریب بیش‌تر در سازه و تزیینات و معنای فرهنگی بنای تاریخی می‌گردد.

درآمد ارزی گردشگری

شامل تمامی درآمدهای حاصل از ورود گردشگران بین‌المللی به کشور است، هزینه‌های گردشگران بین‌المللی در کشور مقصد عبارتست از: هزینه اقامت، اخذ روادید، غذا و نوشیدنی، حمل و نقل داخلی، تفریح، هزینه‌های فعالیت‌های ورزشی، خرید، سوغات و غیره.

دفتر اطلاع‌رسانی گردشگری

مرکزی که برای راهنمایی گردشگران در مبادی ورودی شهرها، فرودگاه‌ها، ایستگاه‌های راه‌آهن و پایانه‌های اتوبوس‌رانی، جنب جاذبه‌های گردشگری و نقاط پر رفت و آمد شهرها تأسیس شده و وظیفه آن ارائه اطلاعات و راهنمایی به گردشگر است.

دفتر خدمات مسافرتی

مؤسسه‌ای که با دریافت مجوز به منظور ارائه خدمات گردشگری برای داخل یا خارج از کشور تأسیس شده باشد.

دوره‌های تاریخی

دوره‌های تاریخی شامل دوره پیش از تاریخ (دوره باستان)، دوره تاریخی که مردم ایران صاحب خط شده‌اند خصوصاً (دوره ایلامی‌ها)، دوره اسلامی (ورود اسلام به ایران) می باشد.

صیانت از اثر تاریخی - فرهنگی

عبارتست از نگهداشت و ارتقاء ارزش‌های تاریخی - فرهنگی محسوس و نامحسوس (ملموس و ناملموس) یک اثر تاریخی - فرهنگی

ظرفیت اسمی اقامتگاه عمومی گردشگری

ظرفیتی که براساس مشخصات ثبت شده در مجوز بهره‌برداری برای اجاره به مسافران تعیین شده است.

ظرفیت اقامتگاه

به مجموع اتاق‌ها یا تخت‌هایی که در مدت معین جهت استفاده مسافران (مهمانان) آماده بهره‌برداری می‌شود، ظرفیت اقامتگاه می‌گویند.

عملیات کاوش باستان شناسی

مجموعه فعالیت‌هایی که از سوی هیئت‌های علمی باستان‌شناسی برای کسب و ارائه شناخت جامع از آثار موجود در یک تپه یا محوطه تاریخی انجام می‌شود.

فهرست آثار ملی

فهرستی از تمامی آثار ملی ثبت شده که از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری تنظیم و منتشر می‌شود.

کتیبه تاریخی - فرهنگی

نوشته‌ای که با خط و زبان رایج دوره خود بر سطوح غیر منقول طبیعی یا مصنوعی نقش شده است.

گردشگر

بازدید کننده‌ای که حداقل یک شب و حداکثر یک سال در اقامتگاه عمومی یا خصوصی در مکان مورد بازدید با هدف تفریح، استراحت، ورزش، دیدار اقوام و دوستان، مأموریت، شرکت در سمینار، کنفرانس یا اجلاس، معالجه، مطالعه و تحقیق یا فعالیت‌های مذهبی بماند.

گردشگر بین‌المللی

گردشگری که به کشور دیگری غیر از کشور محل اقامت خود برای مدت حداقل یک شب و حداکثر یک سال سفر کند و در مراکز اقامتی عمومی یا خصوصی آن کشور اقامت نماید.

گردشگر داخلی

گردشگر مقیم یک کشور که به محلی در حیطه همان کشور و خارج از محل زندگی معمول خود برای مدت حداقل یک شب و حداکثر یک سال مسافرت کند و در مراکز اقامتی خصوصی یا عمومی اقامت نماید.

گشت گردشگری

مجموعه فعالیت‌های مربوط به بازدیدهای زیارتی، سیاحتی، تحقیقاتی و درمانی اعم از اخذ روادید، حمل و نقل، اقامت و پذیرایی می‌باشد که توسط یک مؤسسه برای گروهی معین انجام می‌شود.

گشت گردشگری خارجی

گشت گردشگری که مبدأ آن شهر، استان، منطقه یا کشوری در داخل محدوده مورد بررسی و مقصد آن در خارج از آن محدوده باشد.

گشت گردشگری خروجی

گشت گردشگری است که از شهر، استان، منطقه یا کشور مورد نظر خارج می‌شود.

گشت گردشگری داخلی

گشت گردشگری که مبدأ و مقصد آن درون شهر، استان، منطقه یا کشور مورد بررسی باشد.

گشت گردشگری ورودی

گشت گردشگری است که وارد شهر، استان، منطقه یا کشور مورد نظر می‌شود.

متوسط مدت اقامت

نسبت مجموع نفر شب اقامت مسافران (مهمانان) بر تعداد مسافران (مهمانان) در دوره زمانی مورد بررسی است.

مجتمع عبادی رفاهی

مجتمع‌هایی است که در خارج از شهر و در مسیر جاده‌های بین شهری برای ارائه خدمات به مسافران ایجاد شده است. این مجتمع‌ها شامل اقامتگاه، نمازخانه، فروشگاه، تعمیرگاه، پارکینگ و غیره می‌باشد.

مجموع نفر شب اقامت

مجموع شب‌های اقامت مسافران در اقامتگاه عمومی گردشگری که برحسب نفر - شب سنجیده و بیان می‌شود

مجموعه تاریخی-فرهنگی

آثار تاریخی-فرهنگی، طبیعی که به صورت آثار مجزا یا مجتمع از نظر معماری یا استقرار در یک موقعیت طبیعی دارای ارتباط و انسجام باشند به نحوی که حکم اثر واحد را پیدا کنند.

محصولات گردشگری

معرفی مسیرهای تعریف شده مرکب از مجموعه‌ای از جاذبه‌های مشخص در قالب بسته‌های سفر، همچنین تولیداتی مانند کتاب، مجله، بروشور، نقشه، کارت پستال و لوح فشرده است که به منظور اطلاع‌رسانی و معرفی جاذبه‌های گردشگری منتشر می‌شود.

محوطه تاریخی - طبیعی

عبارتست از محوطه‌ای که بقایای موجودات (جانوری / گیاهی) دوره یا دوره‌های تاریخی گذشته به صورت قسمتی آشکار یا مدفون در آن وجود دارد مانند منطقه فسیلی مراغه

محوطه تاریخی - فرهنگی

عبارتست از محوطه‌ای که بقایای دوره یا دوره‌های تاریخی گذشته به صورت قسمتی آشکار و یا مدفون در آن وجود دارد. گورستان‌ها، غارهای تاریخی و صخره نوشته‌ها نیز جزء محوطه تاریخی - فرهنگی محسوب می‌گردند مانند تخت جمشید یا نقش رستم.

مخزن آثار تاریخی - فرهنگی

مکانی که در آن اشیا تاریخی - فرهنگی با رعایت تمامی ضوابط حفاظتی نگهداری شود.

مدت اقامت گردشگر

بخشی از زمان سفر که گردشگر در مقصد اقامت می‌کند که این مدت در مورد گردشگران بین‌المللی از لحظه ورود به کشور مقصد تا زمان خروج از آن و در مورد گردشگران بومی (داخلی) برابر مدت زمان اقامت در مقصد سفر در نظر گرفته می‌شود و معمولاً با واحد شب اقامت بیان می‌گردد.

مرمت اثر تاریخی - فرهنگی

شیوه آسیب‌شناسی و رفع آسیب‌های یک اثر تاریخی است که هدف از آن کشف و حفاظت ارزش‌های تاریخی - فرهنگی اثر بوده و بر مبنای حیثیت تاریخی - فرهنگی و مستندات اصیل مربوط به آن با کمترین دخالت انجام می‌شود به گونه‌ای که دخالت‌های انجام شده کاملاً مشخص گردد.

مهمان پذیر

اقامتگاه عمومی که برای استفاده مسافران ایجاد می‌شود و برای تعداد تخت در اتاق‌ها، محدودیتی وجود ندارد و غالباً سرویس‌های بهداشتی، حمام و اتاق نشیمن مشترک است، مهمان‌پذیر با توجه به مشخصات ساختمانی و تجهیزات به چهار گروه، ممتاز و درجه ۱ تا ۳ تقسیم می‌شود.

موزه

موزه مکان گردآوری، نگهداری و به نمایش گذاشتن میراث فرهنگی یا طبیعی است که برای تحریک قوه تفکر، آموزش، پژوهش، لذت بردن و حفظ ارزش‌های این میراث ایجاد می‌شود و به طور دائمی و با هدف غیر مادی اداره می‌شود.

نرخ اشغال اتاق

نسبت مجموع اتاق اشغال شده اقامتگاه عمومی گردشگری در دوره زمانی مورد بررسی به ظرفیت اسمی آن برحسب تعداد اتاق در همان دوره

$$\text{ظرفیت اسمی اتاق در دوره زمانی مورد بررسی} = \frac{100 \times \text{مجموع نفر شب اقامت در دوره زمانی مورد بررسی}}{\text{نرخ اشغال اتاق}}$$

تعداد روزهای مورد بررسی $\times$ تعداد اتاق‌های ذکر شده در مجوز = ظرفیت اسمی اتاق در دوره زمانی مورد بررسی

نرخ اشغال تخت

نسبت مجموع تخت اشغال شده اقامتگاه عمومی گردشگری در دوره زمانی مورد بررسی به ظرفیت اسمی آن برحسب تعداد تخت در همان دوره

$$\text{ظرفیت اسمی تخت در دوره زمانی مورد بررسی} = \frac{100 \times \text{مجموع نفر شب اقامت در دوره زمانی مورد بررسی}}{\text{نرخ اشغال تخت}}$$

تعداد روزهای مورد بررسی $\times$ تعداد تخت‌های ذکر شده در مجوز = ظرفیت اسمی تخت در دوره زمانی مورد بررسی

نمایشگاه

مکانی است که به منظور نمایش دستاوردهای طبیعی و انسانی با مضامین مختلف و با هدف اطلاع‌رسانی به صورت دائمی یا موقت دایر می‌شود.

نمایشگاه گردشگری

نمایشگاه داخلی یا بین‌المللی است که در آن یکی از زمینه‌های جاذبه‌های گردشگری مانند میراث فرهنگی، مذهبی، علمی، طبیعی، ورزشی و غیره به نمایش گذاشته می‌شود.

نوسازی بنای تاریخی - فرهنگی

ایجاد فضاهای جدید برای ساماندهی فضاهای تاریخی با ارزش‌گذاری به عناصر قدیمی به نحوی که فرم و فضای مدرن نه تنها لطمه‌ای به محوطه قدیمی نزند بلکه باعث تقویت ارزش‌های هنری یکدیگر شود.

هتل

واحد اقامتی - پذیرایی است که برای استفاده مسافران ایجاد می‌شود. در هتل، امکانات اقامتی به صورت اتاق‌های یک نفره، دو نفره، سوئیت‌های معمولی و ویژه عرضه می‌شود. این اقامتگاه‌ها، با توجه به مشخصات ساختمانی، معماری و تأسیساتی به پنج درجه ۱ تا ۵ ستاره تقسیم می‌شوند. هتل‌های ۳، ۴ و ۵ ستاره دارای سرویس اختصاصی و رستوران هستند. حداقل خدماتی که در هتل (مهمانخانه) ارائه می‌شود، مرتب کردن روزانه تختخواب، نظافت اتاق و سرویس‌های بهداشتی است. افزون بر این در هتل‌های ۴ و ۵ ستاره، تسهیلات رفاهی، تفریحی، ورزشی و خدمات دیگر مانند آرایشگاه، کفاشی، بانک، فروشگاه‌های مختلف، زمین‌های بازی، استخر، سونا، سالن‌های اجتماعات و غیره ارائه می‌شود.

هتل آپارتمان

اقامتگاه عمومی که در آن مجموعه‌ای از آپارتمان‌ها برای اقامت مسافران وجود دارد. هر واحد آپارتمان دارای یک یا دو اتاق خواب، سالن کوچک، سرویس بهداشتی و آشپزخانه کوچک بوده و در آن وسایل و تجهیزاتی نظیر تختخواب، مبلمان، تلویزیون، یخچال و غیره پیش‌بینی شده است.

واحد میان راهی

واحد دارای مجوز که به قصد ارائه خدمات پذیرایی به مسافران در خارج از شهرها و در مسیر جاده‌های بین شهری، طبق ضوابط و مقررات تأسیس می‌شود. واحد پذیرایی میان راهی براساس درجه‌بندی سازمان ذی‌ربط در درجات ۱ تا ۳ رتبه‌بندی می‌شود.

در تهیه این مجموعه افراد زیر همکاری داشته‌اند که از ایشان قدردانی می‌شود

مشاور رئیس سازمان میراث فرهنگی و گردشگری در امور برنامه‌ریزی آمار	اردشیر اروجی
معاون برنامه‌ریزی و نظارت مرکز آمار ایران	خلیل سعیدی
مدیرکل طرح و برنامه و اطلاع رسانی سازمان حفاظت محیط زیست	خانم جواهریان
مدیر کل دفتر استانداردهای آماری مرکز آمار ایران	ذبیح‌الله قائمی
معاون دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری	مهدی میرزا مصطفی
مدیرکل دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری	طه نوراللهی
معاون دفتر آمارهای ثبتی	کاوه کیانی
مسئول گروه آمار و اطلاعات سازمان میراث فرهنگی و گردشگری	مرحومه سیمین جعفرآبادی
کارشناس سازمان حفاظت محیط زیست	مهندس باقرزاده کریمی
کارشناس دفتر استانداردهای آماری مرکز آمار ایران	لیلا رضایی
کارشناس دفتر آمارهای فرهنگی و خدمات اجتماعی مرکز آمار ایران	مصطفی دانش
کارشناس دفتر آمارهای بازرگانی مرکز آمار ایران	مهدی اشرفی
کارشناس دفتر آمارهای ثبتی مرکز آمار ایران	سمانه تقی‌زاده
کارشناس دفتر آمارهای ثبتی مرکز آمار ایران	مریم طالبی